

شاهد توحیدی

حدیث بیداری اسلامی، سخن گفتن از یک حقیقت جاری و همیشگی است و از این روی محدودیت زمانی ندارد. از همین روی در گفت و شنود حافظر، بعدی مغفول از این حرکت جهانی و ارجمند را به کنکاش ننشسته‌ایم: «نتایج و پیامدهای حضور زنان در روند بیداری اسلامی». حسین رویوان کار شناس مسائل بین‌الملل و «بیداری اسلامی» کیفیت و غایت این حضور پررنگ را در این قیام‌ها تبیین و تحلیل کرده است.

از دیدگاه شما به چه علت امروز باید نقش زنان در کشورهای حوزه بیداری اسلامی مهم و پررنگ تلقی شود؟ آیا این اهمیت به لحاظ پیشینه حضور زنان در عرصه اجتماعی این کشورهاست؟

بسم‌الله الرحمن الرحیم. به همین طور است، نقش زنان مسلمان در جنبش‌های اسلامی سال‌ها به فراموشی سپرده شد. در صدر اسلام زن دوشادوش مرد در تبلیغ، نبرد و تأسیس حکومت اسلامی حضور داشت و گاهی به حکم ضرورت و وضعیت موجود خود رهبری جریانات اسلامی و انقلابی را به عهده می‌گرفت. در ابتدای دعوت پیامبر اسلام(ص) زن همدوش مرد به امام لیبک گفت. شهادت سمیه و همسرش یاسر اولین شهدای اسلام و هم‌زمانی شهادت آنان گویای نقش مهم و بی‌بدیل زن مسلمان در عرصه‌های اجتماعی، سیاسی و اعتقادی است. پس از رحلت رسول اکرم(ص) دختر بزرگوار آن حضرت، فاطمه زهر(س) وقتی دید جامعه اسلامی به سمت دیگری می‌رود و علی(ع) دست‌بسته است، با اعتراضات خود و کوفتن بر در ضمیر خفته صحابه رسول‌الله(ص) جنبشی را به پا کرد تا شاید ضمایر مدفون را بیدار و راه پدر بزرگوارش را احیا کند. زینب کبری(س) نیز همانند مادرش هنگامی که صحنه را از مردان سلحشور خالی می‌بیند، خود نهفت پسر ادرش را ر هبری می‌کند و صحنه‌های بدیعی از حماسه و سلحشوری به وجود می‌آورد. در انقلاب اسلامی ایران زن تظاهرات شرکت کرد و پس از آن در هشت سال دفاع مقدس نقش‌های شگفتی پدید آورد.

بی‌شک حضور مؤثر زنان مسلمان ایرانی در ادوار مختلف و به‌خصوص در تحولات انقلاب اسلامی، دفاع مقدس و سپس از آن برای زن مسلمان و انقلابی عرب الگویی شد تا همراه مردان در برابر دیکتاتورهای وابسته و طاقت‌های بلاد اسلامی بایستد و از مطالبات اسلامی و انسانی خویش قدمی عقب‌نشینی نکند تا به هدف برسد.

حضور زنان در جنبش بیداری اسلامی، چه ماهیتی دارد؟ به عنوان دیگر این مشارکت نمایان درصدد القأ چه پیامی است؟

مقدمتاً باید اشاره کنم که تصویری که متون اصیل

سوار روپوشان

زنان و «آینده بیداری اسلامی»

آینده زنان در فرآیند «بیداری اسلامی» را چگونه پیش بینی می‌کنید؟

نقش زنان مسلمان با پوشش اسلامی در صحنه‌های انقلاب و بیداری اسلامی اگر بیشتر از مردان نباشد، کمتر از آن هم نیست. در واقع نقش و حضور زنان در نهفت‌های بیداری اسلامی آن قدر ملموس است که باید گفت این مردان هستند که زنان را همراهی می‌کنند. حضور زنان مسلمان در کنار مردان آن هم در تجمعات میلیونی نه تنها حضور مردمی را گسترش می‌دهد، بلکه به آن مشهوروعیت می‌بخشد. امروزه زنان مسلمان با حضور گسترده خود در اعتراضات مردمی و شرکت در راهپیمایی‌ها و تحصن‌ها با تأثیری پدیری از سابقه حضور زن در انقلاب اسلامی و ارائه الگوی جدید در زمینه مشارکت اجتماعی برای تغییر وضعیت موجود الگوی شیعی (الگوی زینبی) را تقویت می‌کنند. به اعتقاد کارشناسان سیاسی زن بحرینی امروز بهای ابراز عقیده خود را می‌پردارد. نیروهای نظامی آل سعود، آل خلیفه و مزدوران آنها که اعمال خشونت‌باری نسبت به زنان بحرین مرتکب می‌شوند، قصد دارند با تعرض به زنان کاری کنند که زنان از ترس تنگ حرمت از ادامه مبارزه عقب‌نشینی کنند. روزی آوردن حکام عرب به کشف حجاب زنان برای سرکوب انقلابیون نشان‌دهنده این است که آل سعود و آل خلیفه هیچ رابطه و بستنجیتی با دین مبین اسلام ندارند و جزئی از سلفی‌گری و وهابیت مدرن هستند. تعرض به زنان مسلمان بحرین زمینه را برای حضور بیش از پیش سایر زنان در عرصه مبارزه انقلابی فراهم می‌کند. حتی کسانی که شک دارند که به انقلابیون پیوندند نیز با این اعمال خشونت برای پایداری در راه اسلام و مبارزه با دیکتاتورها مصمم می‌شوند.

گفت‌وگو

گفت‌وگو با ۸۸۴۹۸۴۳۸

«زنان، بیداری اسلامی، پیامدها و چشم‌اندازها» در گفت وشنود با حسین رویوران

قیام زنان بحرین سرنوشت همه شیخ‌نشین‌ها را دگرگون می‌کند

این را تعقیب می‌کنند و آن دگرگون‌سازی سنت‌های فرهنگی مربوط به زن در جوامع اسلامی در زیر نقاب شعار آزادی زن است. البته محدودیت‌هایی که در برخی کشورهای اسلامی برای زنان وجود دارد، مانند محرومیت از حق رأندگی، آموزش، داشتن شانسنامه، رأی دادن و نامزد شدن و… بهانه‌های لازم را به دست دشمنان اسلام می‌دهد تا هم اسلام و هم سنت‌های جوامع اسلامی را یک جا مورد سز نش قرار بدهند، اما خام‌اندیشی است اگر بپنداری رفع این محدودیت‌ها و محرومیت‌ها در کشورهای اسلامی غرب را راضی و قانع کند.

آیا برخی سنت‌هایی که در کشورهای عربی درباره زنان سازی و جاری است، مبنای دینی هم دارد؟

متفکران مسلمان نیز از یک قرن پیش تلاش بی‌وقفه‌ای در جهت اصلاح بسیاری از سنت‌های مربوط به زن آغاز و تصریح کرده‌اند بسیاری از این سنت‌ها ریشه دینی مشخص و قطعی ندارد، بلکه میراث فرهنگ‌های بومی، محلی و منطقه‌ای است و این سنت‌های محدودکننده برای زنان مختص جوامع اسلامی نیست و چه بسا در غرب این محدودیت‌ها به شکل غلیظ‌تری جریان داشت. متأسفانه امروزه زن مسلمان میان دو جاهلیت قرار گرفته است؛ یکی جاهلیت قرن بیستم میلادی که تصویری ابتدال گونه از زن ارائه می‌دهد، دیگری جاهلیت کهن که زن را در برابر مرد موجودی کمتر می‌انگارد. جاهلیت جدید به بهانه حضور اجتماعی زن و دفاع از حقوق وی او را بی‌هویتی فرامی‌خواند بسیاری از کمالات و ساحت‌های انسانی دور نگه

«زینب خواجه» وبلاگ نویس بحرینی که در بی دستگیری پدرش، بازداشت شد

یکی از مهم‌ترین محورهایی که غرب برای ایجاد تغییرات فرهنگی در منطقه خاورمیانه بلکه در جهان اسلام درباره آن تلاش می‌کند، تغییر در وضعیت زنان مسلمان با طرح شعار «زادی زن مسلمان» است. غرب به‌درستی در یافته است که در صورت موفقیت در ایجاد تحول در وضعیت زنان جوامع اسلامی به سبک غربی، بزرگ‌ترین دژ مقاومت جهان اسلام را تصرف خواهد کرد، زیرا زن در جامعه اسلامی نقشی کلیدی، محوری و نمایدن دارد و میزان حاکمیت ارزش‌های اسلامی را می‌توان با ارزیابی وضعیت زنان دریافت. هدف غرب تنها تغییر رسمی کشورهای اسلامی درباره زنان و رفع محدودیت‌های کنونی زنان به لحاظ حقوق اجتماعی و فردی که در قوانین رسمی این کشورها به آن تصریح شده است، نیست. غرب هدفی فراتر از

این را تعقیب می‌کنند و آن دگرگون‌سازی سنت‌های

فرهنگی مربوط به زن در جوامع اسلامی در زیر نقاب شعار آزادی زن است. البته محدودیت‌هایی که در برخی کشورهای اسلامی برای زنان وجود دارد، مانند محرومیت از حق رأندگی، آموزش، داشتن شانسنامه، رأی دادن و نامزد شدن و… بهانه‌های لازم را به دست دشمنان اسلام می‌دهد تا هم اسلام و هم سنت‌های جوامع اسلامی را یک جا مورد سز نش قرار بدهند، اما خام‌اندیشی است اگر بپنداری رفع این محدودیت‌ها و محرومیت‌ها در کشورهای اسلامی غرب را راضی و قانع کند.

بیماری اسلامی پدیده‌ای عظیم و دو مرحله‌ای است. مرحله نخست در پی استیلای استعمار غرب و شرق بر کشورهای مسلمان از نیمه دوم قرن بیستم با هدف بازگشت به اسلام و فرهنگ آن آغاز شد، اما این مرحله با حاکمیت مزدوران و دست‌نشانده‌های استعمار سرکوب شد و متأسفانه بسیاری از زنان مغتول جلوه‌های ظاهری غرب شدند. بسیاری از

زنان که در جامعه حضور داشتند بی‌حجاب شدند. زن محجبه کمتر در نظر دیده می‌شد یا برای حفظ

ارزش‌های دینی و انسانی خود را در خانه محبوس می‌کرد. مرحله دوم از پیروزی انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی(ره) آغاز شد. هم‌زمان با استقرار نظام حکومتی اسلامی در ایران انقلاب‌ها و جنبش‌های اسلامی در سایر کشورهای اسلامی در کشورهای حاشیه خلیج فارس، پاکستان، افغانستان و کشورهای شمال افریقا رخ داد. امام توانست حیاتی دوباره به زنان بدهد و زن همراه مرد در صحنه حاضر شد. اگرچه متأسفانه حرکتهای اسلامی با تحریک استعمارگران و به دست حاکمان مزدور و مستبد سرکوب شد. حاکمان به دستگیری خود ادامه دادند و جمهوری اسلامی ایران نیز از سوی بیگانگان تحت فشارها، مشکلات عدیده سیاسی، اقتصادی و… قرار گرفت، اما خوشبختانه انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی(ره) و سپس از آن حضرت آیاتالله خامنه‌ای توانست با پیاده کردن قوانین و احکام اسلام ناب محمدی توانایی خود را استحکام بخشد و توانمندی اسلام را در اداره عز تمدن جوامع اسلامی بلکه جوامع بشری همیای پیشرفت‌های علم و فناوری ثابت کند. این شوکوفای در جهان اسلام و عرب به زمان نیاز دارد تا به عرصه بروز برسد. در واقع باید جامعه جوان به‌گونه‌ای تربیت شود که در آینده نسلی فحیم و انقلابی به وجود آید، چنان که امام خمینی(ره) طی دو دهه بارنج و محنت شاگردانی تربیت کرد و آنها به نوبه خود تأثیراتی عمیق در جامعه گذاشتند. می‌توان گفت مهم‌ترین نقشی که زنان مسلمان در بیدارگری اسلامی و بیداری کنونی داشته‌اند، نقش تربیتی در دو حوزه اول: ارائه الگویی مذهب و آگاه از خود به عنوان زن رسانه‌های غربی دلیل وقوع قیام‌های مردمی را در تونس دوم: تربیت فرزندان پاک، آگاه، مبارز و تشویق همسران به مبارزه.

این تغییر از یک سو و گسترش استبداد و ظلم حاکمان مستبد کشورهای اسلامی از سوی دیگر، باعث آغاز مر حله دوم بیداری اسلامی در خاورمیانه شد. چنان که شاهد بودیم مزدوران استعمار به‌رغم حمایت‌های اربابان غربی خود یکی پس از دیگری به دست مردم خود ساقط می‌شوند. از سوی دیگر از آنجا که زنان نقش بسیار تأثیر گذاری در بیداری اسلامی و همچنین شکل‌گیری این حرکت داشته‌اند، دیکتاتورها با تغییر روش فکری و عملی خود تلاش کردند تا با حمله به آنها این فریاد آزادی‌خواهی را خاموش کنند. برخی از رژیم‌ها تلاش کردند تا با بی‌احترامی به زنان و تهدید کردنشان مردم را برسانند و آنها را از قیام خود علیه این رژیم خود کلامه منصرف و در واقع هوشیاری اسلامی را بی‌اثر کنند.

همدوشی زنان در کشورهای حوزه بیداری اسلامی با مردان، معلول چه عاملی بوده است؟ این عامل تاچه حد به اصول ومبانی دینی مرتب است؟
چنانچه می‌دانیم مهم‌ترین عامل قیام ملت‌های مسلمان علیه دیکتاتورهای دست‌نشانده غرب

قبل از انقلاب اسلامی ایران کشورهای غربی در راستای جهانی سازی در عرصه فرهنگی و سیاسی این الگورا از زن موفق ارائه داده بودند که زن موفق کسی است که بدون تمسک به اخلاقیات، معنویت و عفت با برهنگی و کنار گذاشتن ارزش‌های اخلاقی و دینی می‌تواند در عرصه‌های مختلف پیشرفت کند

در این شکل‌گیری مجدد هویت دینی، چه چیز نقش اول ومؤثر را ایفا می‌کند؟

در این تجدید هویت دینی اول افراد ایفای نقش می‌کنند و کم‌کم گروه‌ها و توده‌ها نیز به این موج می‌پیوندند و امواج مبارزین را شکل می‌دهند. وقتی زنان پا در میدان مبارزه می‌گذارند، اعضای خانواده را نیز ترغیب می‌کنند. اعضای خانواده و گروه‌های اجتماعی که انتظار می‌رود پیشقراول کاری باشند، وقتی می‌بینند زنان به میدان آمده‌اند، ترغیب می‌شوند. لذا این مسئله نقش تأثیر گذاری را به زنان می‌دهد که غالباً نیازی نیست به صورت یک موج شکل بگیرد، یعنی اینجا کثرت و کمیت مهم نیست، بلکه کیفیت حضور مهم است.

به نظر شما، نمونه‌های بارز و تأثیر گذار زنان در فرآیند جاری چه کسانی هستند؟

مثلاً در همین تحولات اخیر حضور پرشور و حماسی زن بحرینی در تجمعات اعتراضی مردم این کشور و ترغیب مردم در اعتراض به ظلم آل خلیفه، ماجرای دستگیری آیات القزمری، شاعر زن بحرینی و اعتراضات گسترده به این اقدام که در نهایت به آزادی وی منجر شد، دستگیری و بدرقاری از ۴۰ زن شیعه بحرینی در جریان مخالفت با انتخابات فرمایشی مجلس آل خلیفه موج جدیدی از انقلاب از جمله تحصن علمای این کشور، اعتصاب غذای زندانیان و تظاهرات گسترده را به دنبال داشت. یا مثلاً زینب خواجه وبلاگ نویس سرشناس و دختر یکی از مخالفان سرشناس حکومت بحرین پس از بازداشت پدرش و اعتصاب غذای وی در زندان با نوشتن پیام‌هایی در توئیتر و انتشار آن در یک اقدام شجاعانه در خیابان البدیع تحصن می‌کند و فریاد می‌زند: «مهرگ بر حمد». در پی این اقدام چند دختر دیگر نیز به او پیوستند و در پایان آن بازداشت‌شد. تاکنون ده‌ها زن بحرینی توسط سازمان‌های امنیتی آل خلیفه دستگیر شده‌اند که این امر در تاریخ بحرین بی سابقه بوده است. چهره‌های معروفی همچون دکتر خلود الدرازی یکی از مشهورترین پزشکان متخصص زنان و زایمان در منطقه خلیج فارس، رولا النصار رئیس جمعیت پرستاران بحرین و جلیله السلیمان نایب رئیس جمعیت معلمان بحرین در کنار آیات القزمری شاعر جوان بحرینی توسط نیروهای امنیتی دستگیر و شکنجه شده‌اند.

این الگو و چهره‌های نمادین آن – که برخی از آنها مورد اشاره شما قرار گرفته است – تاچه حد از ظرفیت فراگیر شدن برخوردار هستند؟

قبل از انقلاب اسلامی ایران کشورهای غربی در راستای جهانی‌سازی در عرصه فرهنگی و سیاسی این الگورا از زن موفق ارائه داده بودند که زن موفق کسی است که بدون تمسک به اخلاقیات، معنویت و عفت با برهنگی و کنار گذاشتن ارزش‌های اخلاقی و دینی می‌تواند در عرصه‌های مختلف پیشرفت کند. با پیروزی انقلاب اسلامی زنان ایرانی نشان دادند که برای پیشرفت و آزادی و استقلال به‌تنهایی‌نیازی نیست که ارزش‌ها را کنار بگذارند، بلکه تمسک به ارزش‌ها مستولیتی را برای آنها ایجاد کرده است که توانست‌اند به میدان‌های بیشتری دست یابند و عرصه فعالیت‌های آنها گسترده‌تر از قبل شده است. این خانم‌ها می‌بینند به‌رغم تبلیغات گسترده یک گروه دیگر از زنان با شکل، شمایل، تفکر و مکتب دیگر در همه عرصه‌ها توانمندی‌های بسیار خوبی را نشان داده و نه تنها عقب‌نمانده‌اند، بلکه در کنار خانواده به سطوح بالای اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و حتی اقتصادی رسیده‌اند.

با توجه به جایگاه زن در کشورهای عربی، فشار بر زنان تا چه اندازه می‌تواند فرایند قیام‌ها را تشدید کند؟
البته در جوامع محافظه‌کار و سنتی عرب زن از مصونیت اجتماعی برخوردار است و حضور زن و تعرض به آن اعتراض مرد و جامعه را به دنبال خواهد داشت و همین زمینه استمرار قیام را فراهم می‌کند. همین فشار باعث شد تا جمعیت‌های مختلف مدافع حقوق زنان در بحرین و بسیاری از کشورهای عربی روز هشتم مارس گذشته سال ۲۰۱۳ را که مصادف با روز جهانی زن بود، به فعالیت برای همبستگی با زنان بحرینی اختصاص بدهند. زن بحرینی از اوایل دهه ۵۰ میلادی به عنوان رأی‌دهنده در انتخابات شرکت کرده است، اما امروز بعد از گذشت بیش از ۶۰ سال همچنان به دنبال برابری قانونی، برابری در حقوق سیاسی و برابری در دستیابی به شغل‌های عمومی است.

هدف فعالان امور زنان از این حضور پررنگ چیست؟ آنان خود در اینباره چه می‌گویند؟
فعالان امور زنان ادعا می‌کنند که دست یافتن به مراکز تصمیم‌گیری برای آنها صرفاً یک هدف نیست، بلکه به آن به عنوان وسیله‌ای برای فراهم کردن زمینه حقوقی و قانونی مشارکت هر چه بیشتر زنان و بالا بردن جایگاه آنها در جامعه می‌نگرند. به گفته آنان تقویت جمعیت‌ها و جریان‌های زنان به معنای تشکیل جمعیت‌های سیاسی جدید برای زنان نیست، بلکه باید به دنبال تغییرات بنیادین در جامعه سنتی بود که به جایگاه زن به شکل متفاوتی نسبت به جایگاه مرد می‌نگرد. در واقع در جوامع سنتی و چند همسری شیخ‌نشین‌های خلیج فارس که جوامعی کاملاً مردسالارانه است، حضور زنان در قیام‌ها شرایط جدیدی را فراهم می‌کند که توسعه‌ا اجتماعی یکی از نتایج آن در آینده خواهد بود. حضور زن در قیام بحرین تاکنون در شرق عربستان تأثیر گذاشته و ممکن است در آینده بر همه کشورهای شیخ‌نشین خلیج فارس نیز تأثیر بگذارد و این مسئله می‌تواند آغاز گر تحولات اجتماعی جدید در این کشورها باشد.

«آیات القزمری» که پس از سرودن شعری درباره بیداری اسلامی در بحرین، زندانی شد

قبل از انقلاب اسلامی ایران کشورهای غربی در راستای جهانی سازی در عرصه فرهنگی و سیاسی این الگورا از زن موفق ارائه داده بودند که زن موفق کسی است که بدون تمسک به اخلاقیات، معنویت و عفت با برهنگی و کنار گذاشتن ارزش‌های اخلاقی و دینی می‌تواند در عرصه‌های مختلف پیشرفت کند

در این تجدید هویت دینی اول افراد ایفای نقش می‌کنند و کم‌کم گروه‌ها و توده‌ها نیز به این موج می‌پیوندند و امواج مبارزین را شکل می‌دهند. وقتی زنان پا در میدان مبارزه می‌گذارند، اعضای خانواده را نیز ترغیب می‌کنند. اعضای خانواده و گروه‌های اجتماعی که انتظار می‌رود پیشقراول کاری باشند، وقتی می‌بینند زنان به میدان آمده‌اند، ترغیب می‌شوند. لذا این مسئله نقش تأثیر گذاری را به زنان می‌دهد که غالباً نیازی نیست به صورت یک موج شکل بگیرد، یعنی اینجا کثرت و کمیت مهم نیست، بلکه کیفیت حضور مهم است.

به نظر شما، نمونه‌های بارز و تأثیر گذار زنان در فرآیند جاری چه کسانی هستند؟

مثلاً در همین تحولات اخیر حضور پرشور و حماسی زن بحرینی در تجمعات اعتراضی مردم این کشور و ترغیب مردم در اعتراض به ظلم آل خلیفه، ماجرای دستگیری آیات القزمری، شاعر زن بحرینی و اعتراضات گسترده به این اقدام که در نهایت به آزادی وی منجر شد، دستگیری و بدرقاری از ۴۰ زن شیعه بحرینی در جریان مخالفت با انتخابات فرمایشی مجلس آل خلیفه موج جدیدی از انقلاب از جمله تحصن علمای این کشور، اعتصاب غذای زندانیان و تظاهرات گسترده را به دنبال داشت. یا مثلاً زینب خواجه وبلاگ نویس سرشناس و دختر یکی از مخالفان سرشناس حکومت بحرین پس از بازداشت پدرش و اعتصاب غذای وی در زندان با نوشتن پیام‌هایی در توئیتر و انتشار آن در یک اقدام شجاعانه در خیابان البدیع تحصن می‌کند و فریاد می‌زند: «مهرگ بر حمد». در پی این اقدام چند دختر دیگر نیز به او پیوستند و در پایان آن بازداشت‌شد. تاکنون ده‌ها زن بحرینی توسط سازمان‌های امنیتی آل خلیفه دستگیر شده‌اند که این امر در تاریخ بحرین بی سابقه بوده است. چهره‌های معروفی همچون دکتر خلود الدرازی یکی از مشهورترین پزشکان متخصص زنان و زایمان در منطقه خلیج فارس، رولا النصار رئیس جمعیت پرستاران بحرین و جلیله السلیمان نایب رئیس جمعیت معلمان بحرین در کنار آیات القزمری شاعر جوان بحرینی توسط نیروهای امنیتی دستگیر و شکنجه شده‌اند.

زینب خواجه وبلاگ نویس سرشناس و دختر یکی از مخالفان سرشناس حکومت بحرین پس از بازداشت پدرش و اعتصاب غذای وی در زندان با نوشتن پیام‌هایی در توئیتر و انتشار آن در یک اقدام شجاعانه در خیابان البدیع تحصن می‌کند و فریاد می‌زند: «مهرگ بر حمد». در پی این اقدام چند دختر دیگر نیز به او پیوستند و در پایان او بازداشت شد

بین‌الملل را نیز در شوک فرو برد. این حرکت نخستین بار از تونس آغاز شد و دومینوار به دیگر کشورهای منطقه سرایت کرد و به سرعت مصر، یمن، لیبی، اردن، بحرین، عمان، سوریه، کویت، مغرب و دیگر کشورهای عربی-اسلامی، را در بر گرفت. این سونامی در نخستین گام زین‌العابدین بن علی حاکم مستبد تونس را از قدرت ساقط کرد. در مرحله بعد با سقوط حسنی مبارک مردم مصر نیز پیروزی انقلاب خود را جشن گرفتند.

باید گفت مهم‌ترین امتیاز انقلاب امام خمینی(ره) این بود که جهان اسلام و حتی کل جهان را متوجه این مسئله کرد که می‌توان وضعیت موجود را تغییر داد. علیه مستکبران قیام و آنها را ساقط کرد. این به‌طور خلاصه عبارت بود از توانایی تغییر وضع موجود و رسیدن به وضع بهتر، «بِإِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ».

رسانه‌های غربی دلیل وقوع قیام‌های مردمی را در تونس دوم: تربیت فرزندان پاک، آگاه، مبارز و تشویق همسران به مبارزه. این تغییر از یک سو و گسترش استبداد و ظلم حاکمان مستبد کشورهای اسلامی از سوی دیگر، باعث آغاز مر حله دوم بیداری اسلامی در خاورمیانه شد. چنان که شاهد بودیم مزدوران استعمار به‌رغم حمایت‌های اربابان غربی خود یکی پس از دیگری به دست مردم خود ساقط می‌شوند. از سوی دیگر از آنجا که زنان نقش بسیار تأثیر گذاری در بیداری اسلامی و همچنین شکل‌گیری این حرکت داشته‌اند، دیکتاتورها با تغییر روش فکری و عملی خود تلاش کردند تا با حمله به آنها این فریاد آزادی‌خواهی را خاموش کنند. برخی از رژیم‌ها تلاش کردند تا با بی‌احترامی به زنان و تهدید کردنشان مردم را برسانند و آنها را از قیام خود علیه این رژیم خود کلامه منصرف و در واقع هوشیاری اسلامی را بی‌اثر کنند.

همدوشی زنان در کشورهای حوزه بیداری اسلامی با مردان، معلول چه عاملی بوده است؟ این عامل تاچه حد به اصول ومبانی دینی مرتب است؟
چنانچه می‌دانیم مهم‌ترین عامل قیام ملت‌های مسلمان علیه دیکتاتورهای دست‌نشانده غرب

در این تجدید هویت دینی اول افراد ایفای نقش می‌کنند و کم‌کم گروه‌ها و توده‌ها نیز به این موج می‌پیوندند و امواج مبارزین را شکل می‌دهند. وقتی زنان پا در میدان مبارزه می‌گذارند، اعضای خانواده را نیز ترغیب می‌کنند. اعضای خانواده و گروه‌های اجتماعی که انتظار می‌رود پیشقراول کاری را به میدان آمده‌اند، ترغیب می‌شوند. لذا این مسئله نقش تأثیر گذاری را به زنان می‌دهد که غالباً نیازی نیست به صورت یک موج شکل بگیرد، یعنی اینجا کثرت و کمیت مهم نیست، بلکه کیفیت حضور مهم است.

روزنامه جوان | شماره ۴۱۳۲

خمینی(ره) پیرامون نقش آفرینی زنان نیز این جمله را می‌بینیم که بدون زنان پیروزی انقلاب اسلامی امکان‌پذیر نبود. با شکل‌گیری انقلاب اسلامی ایران و بازتاب‌های گسترده آن در سال‌های اخیر شاهد شکل‌گیری نسلی از زنان مسلمان بودهایم که با اعتماد به باورهای خودشان و با احیای هویت دینی منشاء تحولات عمده از جمله بیداری اسلامی شده‌اند. تحولات مهم فرهنگی و اجتماعی مولداتی نیستند که یک شبه به نتیجه برسد. جریان بیداری اسلامی را باید یک روند فرهنگی مسبق به سابقه و عقبه تاریخی قوی ببینیم که از بازگشت به باورهای دینی و احیای مجدد هویت دینی شکل گرفته و تا امروز رسیده است.

در این شکل‌گیری مجدد هویت دینی، چه چیز نقش اول ومؤثر را ایفا می‌کند؟

در این تجدید هویت دینی اول افراد ایفای نقش می‌کنند و کم‌کم گروه‌ها و توده‌ها نیز به این موج می‌پیوندند و امواج مبارزین را شکل می‌دهند. وقتی زنان پا در میدان مبارزه می‌گذارند، اعضای خانواده را نیز ترغیب می‌کنند. اعضای خانواده و گروه‌های اجتماعی که انتظار می‌رود پیشقراول کاری باشند، وقتی می‌بینند زنان به میدان آمده‌اند، ترغیب می‌شوند. لذا این مسئله نقش تأثیر گذاری را به زنان می‌دهد که غالباً نیازی نیست به صورت یک موج شکل بگیرد، یعنی اینجا کثرت و کمیت مهم نیست، بلکه کیفیت حضور مهم است.

به نظر شما، نمونه‌های بارز و تأثیر گذار زنان در فرآیند جاری چه کسانی هستند؟

مثلاً در همین تحولات اخیر حضور پرشور و حماسی زن بحرینی در تجمعات اعتراضی مردم این کشور و ترغیب مردم در اعتراض به ظلم آل خلیفه، ماجرای دستگیری آیات القزمری، شاعر زن بحرینی و اعتراضات گسترده به این اقدام که در نهایت به آزادی وی منجر شد، دستگیری و بدرقاری از ۴۰ زن شیعه بحرینی در جریان مخالفت با انتخابات فرمایشی مجلس آل خلیفه موج جدیدی از انقلاب از جمله تحصن علمای این کشور، اعتصاب غذای زندانیان و تظاهرات گسترده را به دنبال داشت. یا مثلاً زینب خواجه وبلاگ نویس سرشناس و دختر یکی از مخالفان سرشناس حکومت بحرین پس از بازداشت پدرش و اعتصاب غذای وی در زندان با نوشتن پیام‌هایی در توئیتر و انتشار آن در یک اقدام شجاعانه در خیابان البدیع تحصن می‌کند و فریاد می‌زند: «مهرگ بر حمد». در پی این اقدام چند دختر دیگر نیز به او پیوستند و در پایان آن بازداشت‌شد. تاکنون ده‌ها زن بحرینی توسط سازمان‌های امنیتی آل خلیفه دستگیر شده‌اند که این امر در تاریخ بحرین بی سابقه بوده است. چهره‌های معروفی همچون دکتر خلود الدرازی یکی از مشهورترین پزشکان متخصص زنان و زایمان در منطقه خلیج فارس، رولا النصار رئیس جمعیت پرستاران بحرین و جلیله السلیمان نایب رئیس جمعیت معلمان بحرین در کنار آیات القزمری شاعر جوان بحرینی توسط نیروهای امنیتی دستگیر و شکنجه شده‌اند.

این الگو و چهره‌های نمادین آن – که برخی از آنها مورد اشاره شما قرار گرفته است – تاچه حد از ظرفیت فراگیر شدن برخوردار هستند؟

قبل از انقلاب اسلامی ایران کشورهای غربی در راستای جهانی‌سازی در عرصه فرهنگی و سیاسی این الگورا از زن موفق ارائه داده بودند که زن موفق کسی است که بدون تمسک به اخلاقیات، معنویت و عفت با برهنگی و کنار گذاشتن ارزش‌های اخلاقی و دینی می‌تواند در عرصه‌های مختلف پیشرفت کند. با پیروزی انقلاب اسلامی زنان ایرانی نشان دادند که برای پیشرفت و آزادی و استقلال به‌تنهایی‌نیازی نیست که ارزش‌ها را کنار بگذارند، بلکه تمسک به ارزش‌ها مستولیتی را برای آنها ایجاد کرده است که توانست‌اند به میدان‌های بیشتری دست یابند و عرصه فعالیت‌های آنها گسترده‌تر از قبل شده است. این خانم‌ها می‌بینند به‌رغم تبلیغات گسترده یک گروه دیگر از زنان با شکل، شمایل، تفکر و مکتب دیگر در همه عرصه‌ها توانمندی‌های بسیار خوبی را نشان داده و نه تنها عقب‌نمانده‌اند، بلکه در کنار خانواده به سطوح بالای اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و حتی اقتصادی رسیده‌اند.

با توجه به جایگاه زن در کشورهای عربی، فشار بر زنان تا چه اندازه می‌تواند فرایند قیام‌ها را تشدید کند؟
البته در جوامع محافظه‌کار و سنتی عرب زن از مصونیت اجتماعی برخوردار است و حضور زن و تعرض به آن اعتراض مرد و جامعه را به دنبال خواهد داشت و همین زمینه استمرار قیام را فراهم می‌کند. همین فشار باعث شد تا جمعیت‌های مختلف مدافع حقوق زنان در بحرین و بسیاری از کشورهای عربی روز هشتم مارس گذشته سال ۲۰۱۳ را که مصادف با روز جهانی زن بود، به فعالیت برای همبستگی با زنان بحرینی اختصاص بدهند. زن بحرینی از اوایل دهه ۵۰ میلادی به عنوان رأی‌دهنده در انتخابات شرکت کرده است، اما امروز بعد از گذشت بیش از ۶۰ سال همچنان به دنبال برابری قانونی، برابری در حقوق سیاسی و برابری در دستیابی به شغل‌های عمومی است.

هدف فعالان امور زنان از این حضور پررنگ چیست؟ آنان خود در اینباره چه می‌گویند؟
فعالان امور زنان ادعا می‌کنند که دست یافتن به مراکز تصمیم‌گیری برای آنها صرفاً یک هدف نیست، بلکه به آن به عنوان وسیله‌ای برای فراهم کردن زمینه حقوقی و قانونی مشارکت هر چه بیشتر زنان و بالا بردن جایگاه آنها در جامعه می‌نگرند. به گفته آنان تقویت جمعیت‌ها و جریان‌های زنان به معنای تشکیل جمعیت‌های سیاسی جدید برای زنان نیست، بلکه باید به دنبال تغییرات بنیادین در جامعه سنتی بود که به جایگاه زن به شکل متفاوتی نسبت به جایگاه مرد می‌نگرد. در واقع در جوامع سنتی و چند همسری شیخ‌نشین‌های خلیج فارس که جوامعی کاملاً مردسالارانه است، حضور زنان در قیام‌ها شرایط جدیدی را فراهم می‌کند که توسعه‌ا اجتماعی یکی از نتایج آن در آینده خواهد بود. حضور زن در قیام بحرین تاکنون در شرق عربستان تأثیر گذاشته و ممکن است در آینده بر همه کشورهای شیخ‌نشین خلیج فارس نیز تأثیر بگذارد و این مسئله می‌تواند آغاز گر تحولات اجتماعی جدید در این کشورها باشد.